

OD REDAKCJI

Setna rocznica powstania (archi)diecezji katowickiej (1925–2025) oraz 25. Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (2000–2025) jest wyjątkową okazją, aby na łamach „Studiów Pastoralnych”, rozpoczynających trzecią dekadę¹, przyjrzeć się dyscyplinom teologii praktycznej, uprawianej i wykładanej w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie i w Katowicach oraz na katowickim Wydziale Teologicznym UŚ. Jest to także dobra okazja do przypomnienia tych, którzy przez swoją pracę badawczą i dydaktyczną oraz zaangażowanie pastoralne przyczynili się do kształtu *cura pastoralis* realizowanej nie tylko w Kościele na Górnym Śląsku. W bieżącym numerze zostaną ponadto przedstawione niektóre subdyscypliny teologiczne ściśle związane z teologią praktyczną, służące życiu i odnowie Kościoła. Istotnym elementem współczesnej teologii praktycznej jest *kairologia* będąca analizą aktualnej sytuacji działania Kościoła. Aby zilustrować przynajmniej niektóre zagadnienia podejmowane obecnie w ramach teologii praktycznej, zostaną zaprezentowane artykuły ukazujące jej ciągły rozwój oraz podejmujące aktualne tematy pastoralne.

„Teologia praktyczna nie bierze się tak po prostu stąd, że w teologii zaczyna dominować zainteresowanie praktyczne, ale zarówno praktyczne zainteresowanie, jak i teologia istnieją dlatego, że Kościół rozwija się wciąż od wewnątrz”². To rewolucyjne stwierdzenie Antona Grafa (1811–1867) dotyczące teologii pastoralnej – wyrażające się nie tylko w użytej nowej nazwie: „teologia praktyczna” – zakładało, że nie powinna ona dotyczyć tylko działalności pasterskiej duchownych³. Nie może zatem bazować na praktycznym zainteresowaniu przejawianym

¹ Czasopismo „Studia Pastoralne” ukazuje się regularnie od 2005 r. Sposobną okolicznością jego wydania stała się obchodzona w 2005 r. 40. rocznica zakończenia obrad Soboru Watykańskiego II (1962–1965). Jego bogate inspiracje teologiczno-pastoralne wciąż prowokują do twórczej postawy badawczej, aby docierać do sedna soborowego nauczania i rozwijać – w jego świetle – teologię w kontekście współczesnych znaków czasu. Szczególnie chodzi o te gałęzie teologii, które odznaczają się nie tylko charakterem ściśle naukowym, ale i wymiarem praktycznym. Zatem mowa tutaj o teologii pastoralnej, liturgice, homiletyce, katechetyce, misjologii, duchowości chrześcijańskiej. Wyznaczanym przez te dyscypliny obszarom teologiczno-pastoralnym są poświęcone „Studia Pastoralne” dające możliwość otwartego dla wszystkich forum gwarantującego swobodną i pogłębioną wymianę myśli teologicznej i duszpasterskich doświadczeń, którymi możemy się wzajemnie ubogacać, a także wspomagać Kościół w realizacji jego misji w konkretnym czasie historycznym i w realnych warunkach społeczno-kulturowych. Czasopismo skierowane jest przede wszystkim do czytelnika polskiego, chociaż korzysta także z doświadczeń zagranicznych autorów. Redaktorem naczelnym „Studiów Pastoralnych” w latach 2005–2014 był Andrzej Żądło, a od 2015 r. jest nim Bogdan Biela – por. <https://journals.us.edu.pl/index.php/sp/cel> [dostęp: 10.05.2025].

² A. Graf, *Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der praktischen Theologie*, Tübingen 1841, s. 143.

³ Od 1777 r., kiedy to teologia pastoralna stała się samodzielną dyscypliną teologiczną, wykładaną na uniwersytetach, takie jej rozumienie zasadniczo funkcjonowało aż do Soboru Watykańskiego II – por. R. Kamiński, *Teologia pastoralna*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 839–844.

ewentualnie wobec Kościoła, ale na jego obiektywnej rzeczywistości będącej w trakcie budowania, w drodze ku pełni Królestwa⁴. Wydarzeniem o wielkiej doniosłości w tym kontekście i historycznym rozwoju teologii pastoralnej stał się *Plan und Aufriss eines Handbuches der Pastoraltheologie*, wydany w 1961 r. przez Franza Xavera Arnolda z Tybingi, Karla Rahnera z Innsbrucka, Viktora Schurra z Gars n. Inn, Leonharda M. Webera z Solothurn. W *Planie* tym, niemal po 100 latach rozwijając koncepcję A. Grafa, podjęto ideę ujęcia teologii pastoralnej jako nauki o „samourzeczywistnianiu się Kościoła w teraźniejszości”. *Plan* został ostatecznie zrealizowany w pięciotomowym *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*⁵. Z owego ekklezjologicznego nurtu, z którego wyrasta współczesna teologia pastoralna/praktyczna, wynika, iż podejmuje ona refleksję naukową nad działalnością zbawczą Kościoła, przez którą wspólnota ekklezjalna realizuje się w określonej rzeczywistości historyczno-społecznej⁶. Dlatego Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* (PDV) Jana Pawła II ujmuje teologię pastoralną jako „naukową refleksję o codziennym wzrastaniu Kościoła, w mocy Ducha Świętego, w kontekście historii: a więc o Kościele jako powszechnym sakramencie zbawienia, jako znaku i żywym narzędziu zbawienia Jezusa Chrystusa, działającym przez słowo, sakramenty i posługę miłości” (PDV 57). W dokumencie tym czytamy także:

teologia pastoralna nie jest tylko umiejętnością, zespołem wskazań, doświadczeń i metod. Ma status pełnoprawnej dyscypliny teologicznej, ponieważ czerpie z wiary zasady i kryteria działalności duszpasterskiej Kościoła w historii (...). Wśród tych zasad i kryteriów szczególnie ważne miejsce zajmuje ewangeliczne rozeznanie sytuacji społeczno-kulturalnej i kościelnej, w której prowadzona jest działalność duszpasterska (PDV 57).

Terminu „teologia pastoralna”, sformułowanego po raz pierwszy przez św. Piotra Kanizjusza SJ (1521–1597), obecnie używa się w dwojakim znaczeniu. W szerszym rozumieniu stosuje się to określenie na oznaczenie kilku dyscyplin teologii praktycznej, z których każda zajmuje się zbawczą działalnością Kościoła.

⁴ A. Graf połączył zapożyczoną od F. Schleiermachera (1768–1834) koncepcję teologii jako „naukowej świadomości Kościoła o nim samym” z opracowaną przez szkołę z Tybingi koncepcją „bytu Kościoła” (J.S. Drey, J.A. Möhler, J.B. Hirscher), wypracowując teologiczną ideę Ciała Mistycznego, sięgającą patrystyki i paulińskiej wizji Kościoła. Zawiera ona trzy istotne aspekty: Kościół ma przeszłość, a więc historyczne swoje narodziny, i ten aspekt stanowi przedmiot egzegetycznej i historycznej nauki teologicznej; ma też niezmienny wymiar boski będący przedmiotem teologii dogmatycznej i moralnej; wreszcie buduje się sam z myślą o przyszłości i z tego punktu widzenia stanowi przedmiot teologii praktycznej – por. D. Bourgeois, *Duszpasterstwo Kościoła*, tłum. M. Tryc-Ostrowska, oprac. L. Balter, Poznań 2001, s. 95-96; F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, t. 1, Warszawa 1984, s. 55-61.

⁵ *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*. Herausgegeben von F.X. Arnold, K. Rahner, V. Schurr, L.M. Weber, F. Klostermann, Bd. 1–5, Freiburg–Basel–Wien 1964–1972.

⁶ Por. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 2, Lublin 1971, s. 88-89.

Do tych dyscyplin należą: dydaktyka pastoralna (obejmująca katechetykę, homiletykę i misjologię pastoralną), liturgika oraz teologia pastoralna w wąskim znaczeniu, której przedmiotem jest działalność Kościoła jako ludu Bożego w świecie. W efekcie teologię pastoralną w wąskim znaczeniu dzielimy na fundamentalną (ogólną) i szczegółową. Jej zadaniem jest naukowe ukształtowanie samoświadomości aktualnie działającego Kościoła. Każda z wymienionych dyscyplin „częstkowych” teologii pastoralnej, zajmując się odpowiednim zakresem działalności wspólnoty eklezjalnej, posiada własny sposób prowadzenia refleksji naukowej i swój własny repertuar metodologiczny. Dzięki owej naukowej refleksji szeroko pojęta teologia praktyczna nie tylko przyczynia się do wytyczania dróg urzeczywistniania się Kościoła dziś i w przyszłości, ale kształtuje duszpasterzy i *christifideles laici* do pracy w Kościele i w świecie⁷. Taką też rolę odgrywa ona w archidiecezji katowickiej, poczynając od jej erygowania w 1925 r.

Tom 21. „Studiów Pastoralnych”, zatytułowany *100 lat teologii praktycznej w (archi)diecezji katowickiej*, otwiera artykuł ks. Henryka Olszara: *Wykładowcy teologii praktycznej w katowickim środowisku naukowym (do powstania Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego)*. Autor wskazuje w nim, że formacja intelektualna przyszłych duszpasterzy powinna przebiegać na wysokim poziomie merytorycznym, a dotyczy ona, jeśli chodzi o teologię praktyczną, wiedzy z zakresu teologii pastoralnej, liturgii i muzyki kościelnej, homiletyki, katechetyki i pedagogiki, duszpasterstwa rodzin, psychologii pastoralnej i medycyny duszpasterskiej. W artykule przedstawiono przodków śląskich pastoralistów oraz działalność naukową i praktyczną teologów pastoralnych związaną bezpośrednio z diecezją i archidiecezją katowicką do czasu powstania Wydziału Teologicznego UŚ. Jak wykazuje autor, wnieśli oni ogromny wkład w rozwój tej dyscypliny teologicznej.

Teologia pastoralna jest nauką wypracowującą w świetle Objawienia Bożego i analizy teraźniejszej sytuacji Kościoła zasady i dyrektywy pastoralne, według których Kościół w aktualnych okolicznościach realizuje misję pośrednictwa zbawczego. W tym świetle znaczenie teologii pastoralnej jako teologii żywego Kościoła zarówno w studium, jak i w zastosowaniu praktycznym, jest nie do przecenienia. Artykuł ks. Bogdana Bieli, zatytułowany *Teologia pastoralna w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, prezentuje – w kontekście rozwoju teologii pastoralnej w Polsce od chwili odrodzenia się II Rzeczypospolitej – etapy jej uprawiania w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie i Katowicach oraz na Wydziale Teologicznym UŚ. Praca badawcza i działalność dydaktyczna prowadzone w tych instytucjach ukazują rolę teologii pastoralnej w naukowym kształtowaniu samoświadomości aktualnie działającego Kościoła, co niewątpliwie jest wykorzystywane w różnorodnych formach posługi duszpasterskiej.

⁷ Por. R. Kamiński, *Teologia pastoralna...*, s. 838-839.

W zakres szeroko rozumianej teologii pastoralnej wchodzi katechetyka i homiletyka. Dlatego też Wydział Teologiczny UŚ od początku swego istnienia przyjął spośród priorytetowych obszarów działań wspieranie dzieła katechizacji, co wyraża się zarówno w obecności katechetyki wśród przedmiotów realizowanych w programie studiów uniwersyteckich, jak i w publikacjach naukowych, organizowanych konferencjach i różnorodnych formach współpracy z zewnętrznym otoczeniem. W opracowaniu noszącym tytuł *Katechetyka na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* ks. Roman Buchta prezentuje powyższe działania w perspektywie 25-lecia istnienia Wydziału Teologicznego UŚ oraz 100. rocznicy ustanowienia diecezji katowickiej. W kontekście wielu współczesnych nurtów myślowych skutkujących licznymi zagrożeniami dla współczesnego człowieka i jego wiary oraz w obliczu wezwania do nowej ewangelizacji nabiera szczególnego znaczenia formacja homiletyczna. W artykule *Teologia homiletyczna w dziejach (archi)diecezji katowickiej* ks. Leszek Szewczyk prezentuje kierunki rozwoju i nauczania teologii homiletycznej w 100-letniej historii (archi)diecezji katowickiej. W pierwszej części opracowania zostały uporządkowane kwestie terminologiczne. W kolejnych przedstawiono zarys kierunków zmian w nauczaniu teologii homiletycznej w (archi)diecezji katowickiej, a następnie ukazano poszczególnych homiletów oraz ich działalność w ramach funkcjonowania Wydziału Teologicznego UŚ oraz poza nim.

Na istniejącym od 2001 r. Wydziale Teologicznym UŚ prowadzone są także – ściśle związane z teologią praktyczną – badania nad rodziną. Ich intensywność wzrosła po uruchomieniu w 2009 r. kierunku studiów: nauki o rodzinie. Jest to wynik indywidualnych zainteresowań badawczych sporej części naukowców reprezentujących zarówno nauki teologiczne, jak i dla teologii pomocnicze, zatrudnionych na Wydziale Teologicznym UŚ, a także realizacji zadań dydaktycznych w odniesieniu do studentów nauk o rodzinie, gdyż wśród tych zadań wiele ma charakter naukowy. Marek Wójtowicz w artykule *Badania nad rodziną prowadzone na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w latach 2001–2024* przedstawia rezultaty badań nad problematyką małżeńską i rodzinną realizowanych w ramach takich dyscyplin naukowych, jak: nauki teologiczne, biblijne, prawo kanoniczne, psychologia, pedagogika, historia, filozofia. Przybliża też pokazną aktywność naukową studentów nauk o rodzinie.

Urzeczywistnianiu się Kościoła i jego pastoralnej odnowie służy również solidne studium teologii duchowości. Tezę tę udowadnia ks. Przemysław Sawa w artykule *Miejsce teologii duchowości wśród nauk teologicznych i w strukturze kształcenia*. Autor ukazuje w nim specyfikę teologii duchowości w jej strukturze jako subdyscypliny teologicznej oraz powiązania tej nauki teologicznej z innymi obszarami teologii. Kluczowy dla tekstu jest przegląd rozwiązań strukturalnych na uniwersytetach kościelnych i wydziałach teologicznych (katolickich) w świecie i Polsce odnośnie do umiejscowienia teologii duchowości w organizacji badań i dydaktyki, zarówno na studiach podstawowych, licencjackich (licencjat

kanoniczny) i doktoranckich z teologii, jak i w innych formach kształcenia. Przeprowadzone przez autora badania prowadzą do dwóch podstawowych wniosków: teologia duchowości potrzebuje współdziałania – z innymi subdyscyplinami teologicznymi i pozateologicznymi naukami o człowieku i kulturze.

Istotną dziedziną współczesnej teologii praktycznej jest *kairologia*, nauka o sytuacjach, w których Kościół rozwija swoją działalność. Tak więc, żeby teologia pastoralna faktycznie realizowała swą misję, powinna odpowiadać na współczesne wyzwania i problemy będące niejednokrotnie znakami czasu w celu uprawiania teologii i owocnej posługi zbawczej Kościoła. Kolejne artykuły podejmują refleksję nad niektórymi zagadnieniami pastoralnymi związanymi ze współczesnymi wyzwaniami nie tylko w Polsce. Jedną z takich kwestii jest niezaprzeczalny kryzys tożsamości kapłana. Nie oznacza on jednak zmniejszenia znaczenia posługi kapłańskiej dla życia i rozwoju wspólnot kościelnych. Dlatego też zrozumienie wpływu owej posługi na wspólnotę kościelną przyczyniło się do systematycznego wykrystalizowania – na bazie tradycji chrześcijańskiej – elementarnych ram prezbiterologii pastoralnej, tj. nauki o prezbiterze jako głosicielu słowa, szafarzu sakramentów i przywódcy wspólnoty wiernych powierzonych jego trosce. Prezbiterologia pastoralna, która wyłania się z wypowiedzi magisterialnych, nie ma charakteru „książkowego”, stąd domaga się usystematyzowania i uporządkowania. Próbę tę podjął ks. Mieczysław Polak w pionierskim artykule zatytułowanym *Prezbiterologia pastoralna. Zarys problematyki*. Opracowanie podejmuje to zadanie zgodnie z metodologicznymi wymogami współczesnej, naukowej refleksji pastoralnej nad codziennym wzrostem Kościoła w mocy Ducha Świętego w kontekście historii.

Ksiądz Andrzej Kiciński i ks. Rafał Muda w artykule *Wprowadzenie w kulturowe ujęcie nauczania religii katolickiej w Unii Europejskiej. Perspektywa włoska* ukazują wpływy ideologiczne oraz troskę Kościoła o pełną edukację młodego Europejczyka w kontekście nauczania religii we Włoszech. Wprowadzenie w kulturowe ujęcie nauczania religii katolickiej w Unii Europejskiej poszukuje rozwiązań systemowych, sprzyjających dojrzewaniu osobowości w wymiarze religijnym w celu odkrycia i zaprojektowania własnego miejsca w społeczeństwie i historii. Naukowcem, który wniósł znaczący wkład w rozumienie i tworzenie tożsamości nauczania religii katolickiej w Europie, zwłaszcza we Włoszech, był Emilio Alberich Sotomayor SDB. Jego publikacje o znaczeniu wychowawczym, a więc kulturowym, pozwoliły scharakteryzować nauczanie religii katolickiej jako dyscypliny naukowej i przedmiotu szkolnego.

Co już uwypuklono, jednym z głównych zadań Kościoła jest przepowiadanie słowa Bożego. Aby duchowni mogli dobrze wypełniać tę zleconą przez Jezusa Chrystusa misję, powinni wsłuchiwać się w potrzeby i głos oddanych ich duszpasterskiej opiece wiernych. Rozwój homiletyki wymaga nieustannego doskonalenia i poszukiwania nowych sposobów głoszenia słowa Bożego we współczesnym świecie, a zainicjowany przez papieża Franciszka Synod o synodalności był

w Kościele bardzo dobrym narzędziem do doskonalenia działalności kaznodziej-skiej. Artykuł ks. Grzegorza Margalskiego: *Obraz kaznodziejstwa w archidiecezji katowickiej na podstawie wypowiedzi synodalnych Synodu o synodalności* stawia sobie za cel analizę wypowiedzi wiernych archidiecezji katowickiej, odnoszących się do przepowiadania słowa Bożego, w celu wyprowadzenia i sformułowania pastoralnych wniosków.

Niezwykle aktualną problematykę ochrony osoby i rodziny przez wychowanie w wartościach ewangelicznych oraz roli rodziny jako podstawowego i niezaprzeczonego środowiska życia, rozwoju i wychowania osoby podejmuje s. Maria Loyola Opiela w artykule *Ochrona osoby i rodziny przez wychowanie w wartościach ewangelicznych w kontekście współczesnych wyzwań*. Analizy zagadnienia dokonano w kontekście współczesnych wyzwań dla osoby i rodziny w Polsce, by odpowiedzieć na nie przez chrześcijańskie wychowanie osoby. Nauczanie i działalność pastoralna Kościoła na rzecz rodziny ma duży potencjał jej wspierania w realizacji funkcji wychowania według ponadczasowych, uniwersalnych wartości ewangelicznych i do wartości w celu ochrony rodziny i osoby oraz wyzwolenie z destruktywnych postaw i zachowań. Wnioski z przeprowadzonych analiz sugerują konieczność konkretnego wsparcia rodzin, przedszkola, szkoły, doskonalenia wczesnego wychowania dzieci, wykorzystania dorobku naukowego i praktycznego pedagogiki chrześcijańskiej, nauczania Kościoła, form duszpasterstwa rodzin oraz konsolidacji działań wychowawczych tych środowisk.

Powyższą problematykę, jednakże w innym kontekście, podejmuje Anna Rzędkowska w artykule *Destrukcyjność rodziny w kontekście metod sztucznego zapłodnienia*. Brak pełnej świadomości na temat metod sztucznej prokreacji oraz łatwy dostęp do nich za sprawą aktualnych programów „leczenia” niepłodności powodują niewyobrażalną destrukcję najbardziej podstawowej komórki społecznej, jaką jest rodzina. Dlatego, aby uzmysłowić zakres destrukcyjnego wpływu tych metod, w artykule ukazano ich konsekwencje w perspektywie psychologiczno-moralnej, a są nimi: „okałeczenie miłości” przez odmowę miejsca należnego dziecku, destrukcja macierzyństwa i destrukcja ojcostwa.

Problemy współczesnej cywilizacji, związane ściśle z działalnością pastoralną Kościoła, wynikają w dużej mierze z kryzysu antropologicznego. Dlatego warto – choćby w kontekście wyboru nowego papieża Leona XIV, który jest augustinianinem – wrócić do źródeł myśli chrześcijańskiej wybitnego starożytnego myśliciela z Tagasty: św. Augustyna. Artykuł ks. Krzysztofa Witko: *Polisemia słowa persona (osoba) w myśli św. Augustyna z Hippony (354–430). Przyczynek do teologicznego myślenia o osobie* stanowi rudymetarną analizę wybranych tekstów biskupa Hippony w celu przedstawienia bogactwa znaczeniowego słowa: *persona*. W artykule zostały omówione jego trzy kluczowe poziomy percepcji: *persona* w wymiarze społeczno-antropologicznym oraz w dyskursie chrystologicznym i trynitarnym. W zakończeniu uwydatniono wagę teologicznej myśli św. Augustyna dla współczesnej refleksji nad osobą powołaną do życia z miłości

i do miłości, co – możemy dodać – jest fundamentalnym celem działalności zbawczej Kościoła.

Do istotnych działów teologii praktycznej należy liturgika, dlatego też dział *Materiały* rozpoczyna się opracowaniem ks. Ireneusza Celarego, zatytułowanym *Liturgika na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Tekst prezentuje aktywność naukowo-dydaktyczną wykładowców liturgiki Wydziału Teologicznego UŚ do 2024 r. Zostały odtworzone także ich biografie naukowe oraz przypomniana działalność dydaktyczna, naukowa i organizacyjna tych naukowców.

Konkretną realizację w praktyce wskazań teologii pastoralnej w zakresie duszpasterstwa rodzin przedstawia ks. Kazimierz Musioł w artykule *Formacja i towarzyszenie – o działalności Duszpasterstwa Rodzin archidiecezji katowickiej*. Celem artykułu jest zaprezentowanie modelu duszpasterskiego towarzyszenia, wypracowanego w Duszpasterstwie Rodzin archidiecezji katowickiej. Podstawę kapłańskiej posługi stanowi dążenie do naśladowania Jezusa Chrystusa jako pasterza w opiece nad rodziną narażoną na liczne niebezpieczeństwa we współczesnej rzeczywistości. Metodą przynoszącą w działalności duszpasterza rodzin najlepsze rezultaty jest połączenie pracy duchowieństwa i laikatu. Ważnym elementem wszelkich programów formacyjnych i działań duszpasterskich pozostaje współpraca z małżeństwami, które dzięki swojemu doświadczeniu, świadectwu i wiarygodności wynikającej z pomyślnego przejścia przez próbę codzienności, stają się wzorem i źródłem inspiracji – zarówno dla narzeczonych, jak i dla małżeństw – na wszystkich etapach rozwoju rodziny. Celem działań Duszpasterstwa Rodzin archidiecezji katowickiej jest to, aby rodziny powstawały, kształtowały się, rozwijały i pokonywały trudności oraz kryzysy w duchu Bożej miłości. Troska o rodzinę zaczyna się w Duszpasterstwie Rodzin archidiecezji katowickiej, zanim jeszcze narzeczeni połączą się w sakramencie małżeństwa. Kluczowym dążeniem w towarzyszeniu duszpasterskim jest stała formacja rodzin, które mają jednocześnie być ewangelizowane i przygotowywane do ewangelizowania, czyli stawania się podmiotem duszpasterstwa. W archidiecezji funkcjonują programy formacyjne dla narzeczonych, małżonków, rodzin z dziećmi i dojrzałych małżeństw narażonych na nowe kryzysy rozwojowe. Duszpasterskim towarzyszeniem kapłani obejmują również małżeństwa bezdzietne, rodziny w sytuacjach trudnych i nieuregulowanych (rozbite, niepełne, osoby żyjące w związkach wolnych lub niesakramentalnych). Aby zapewnić rodzinom jak najlepszą, profesjonalną opiekę, Duszpasterstwo Rodzin archidiecezji katowickiej współpracuje m.in. z Ruchem Światło-Życie, Instytutem Naturalnego Planowania Rodziny, lekarzami, ośrodkami adopcyjnymi, specjalistami w rozmaitych dziedzinach oraz z Poradnią Psychologiczną Przysiań. Dzięki właściwemu przygotowaniu merytorycznemu i odpowiedniej formacji duchowej wszystkich osób zaangażowanych w pomoc rodzinie Duszpasterstwo Rodzin archidiecezji katowickiej może zaoferować pomoc nie tylko w rozwoju i codziennym funkcjonowaniu rodziny, ale także w sytuacjach trudnych i kryzysowych.

Dział *Materiały* kończy *Bibliografia zawartości „Studiów Pastoralnych”* (2015–2024), opracowana przez ks. Bogdana Bielę. Publikacja tomu 21. „Studiów Pastoralnych” jest bowiem okazją do sporządzenia kolejnego indeksu zawartości 10 wydrukowanych tomów z lat 2015–2024. Warto przypomnieć, że indeks zawartości tomów z lat 2005–2014 został opublikowany w numerze 11 (2015) „Studiów Pastoralnych”. Indeksy te mają ułatwić szybkie odszukanie opublikowanych artykułów i materiałów.

Zamieszczone w niniejszym tomie „Studiów Pastoralnych” recenzje i omówienia dotyczą następujących publikacji: ks. Teodor Suchoń, *Listy do moich Parafian. Parafia... moja Rodzina*; Bogdan Giemza SDS, *Sport w nauczaniu papieża Benedykta XVI i Franciszka; Współczesny atak na człowieka jako „imago Dei”*.

Tom 21. „Studiów Pastoralnych” kończy się sprawozdaniem ze zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów, który odbył się 16–17 września 2024 r. w Płocku pod hasłem: „Przygotowanie do życia w małżeństwie i rodzinie w Polsce. Między teorią a praktyką Kościoła”.

Ks. Bogdan Biela